

daarbij behooren. Dan komen ellenlange opsommingen van voegwoorden, voornaamwoorden, fonetische opmerkingen en dergelijke geleerdheden. Ongelooflijk droog. Toch kende ook het taalonderwijs wel wat anders. Zoo werden de jongelieden soms uitgenoodigd tot het maken van parafrazen, waarvan er ook een bewaard is, die ik tot slot geef. „Een zoon, zijn eigen vader vermoord hebbend (sic) en de wetten vreezend, vluchtte naar de wildernis en over de bergen trekkend werd hij achtervolgd door een leeuw en achtervolgd wordend door den leeuw, klom hij in een boom en toen hij in den boom geklommen was, vond hij daar een slang en terwijl hij naar boven had kunnen klimmen, daalde hij vanwege de slang weer neer... (dan ontbreekt een gedeelte en dan volgt de moraal)... een misdadig blijft voor de godheid niet verborgen”.

Zoo zou ik kunnen voortgaan nog andere merkwaardigheden te vertellen, die de opgravingen ons geleerd hebben. Maar dit moge volstaan. Er blijkt reeds uit, van hoe groot belang deze vondsten kunnen zijn voor de kennis van het alledaagsche leven, waaromtrent we in menig opzicht door de schrijvers niet zoo goed zijn ingelicht. We betrappen hier de praktijk, in wat ik vertelde die van het schoolleven, op heeterdaad en daardoor gaat die wereld van duizenden jaren geleden voor ons leven; we merken, dat die oude Grieken menschen waren van gelijke beweging als wij, al was hun maatschappelijk leven dan ook anders ingericht dan het onze; we zien, dat ook in de praktijk van het schoolleven dezelfde moeilijkheden voor leermeesters en leerlingen voorkwamen als bij ons, en dat er ook in dat opzicht niets nieuws is onder de zon.

Dr A. SIZOO.

Hooggeachte Redactie,

Gaarne zag ik onderstaand schrijven in „De Reformatie” opgenomen. Bij eventuele plaatsing mijn dank.

Tot mijn spijt hebben enkele woorden, in de inleiding tot het Verslag van de Jaarverg. der Vereeniging van Leeraren bij het Chr. M. O., aanleiding gegeven tot ergernis aan den betrokkene. Nader bleek me, niet alleen uit het schrijven van Dr. Marmelstein, dat ook anderen het als een insinuatie opvatten. Ik heb aan het adres van Dr. Waterink iets geschreven, dat op verdachtmaking gelijkt. Dit was verkeerd. Daarom verzoek ik Dr. W. mijn excuses te willen aannemen.

Hoe kwam ik er toe, de gewraakte woorden neer te schrijven? Het geschiedde niet in opwindning. Maar toch wel in een eenigszins bittere stemming, die nog niet geheel geweken is. En die stemming heeft Dr. W. bij mij (en bij vele leeraars bij het Chr. M. O.) opgewekt, daar wat hij in „De Reformatie” van 20 Febr. '25 schreef, en niet herriep! Als Dr. W. daar beweert, dat er zeer goede uitzonderingen zijn, dan deugt dus ons corps niet. Dat is een harde beschuldiging. En wat mij nu vooral ergerde is dit, dat Dr. W., die toch ook leeraar was (of nog is), zijn bezwaren, zoover ik weet, nooit in onze Vereeniging of ons Orgaan geuit heeft, maar opeens als journalist in zijn blad met zulke zware aanklachten komt.

Dit ter verklaring; niet ter verontschuldiging. Nog eens: het spijt me, dat ik uiting gaf aan minder edele gevoelens ten opzichte van Dr. W.

Verder zal ik op de zaak niet ingaan.

Dr. W. geeft in „De Reformatie” van 29 Mei j.l. zijn voornemen te kennen, de kwestie in ons Orgaan verder te behandelen.

Daar ben ik blij om. Naar mijn meening had Dr. W. daar moeten beginnen. Intusschen zou het mij, en velen, een zeer groot genoegen doen, als Dr. W., wat hij in „De Reformatie” van 20 Febr. j.l. schreef, ook in dat blad alsnog herriep.

Met de meeste hoogachting,

Uw dw. dn.,

P. DEN BOER.

Rotterdam, 8 Juni 1925.

Naschrift. Ik ga op dit schrijven niet weer in. Daar de heer d. B. het aan den eind-redacteur zond, en het deswege wachtte tot een red. vergadering, bleef het eenige weken liggen.

Gaarne neem ik het excuus van den heer d. B. aan. Alles is hiermee in orde.

Intusschen schijnt — gelijk mij uit een correspondentie met dhr. Keegstra bleek — een poststuk zoek te zijn geraakt. Daarom ondervindt mijn antwoord in „Ons Chr. M. O.” vertraging.

J. W.

LITERATUUR EN KUNST.

„Moment-opnamen”.

Eigenlijk behoort de bespreking van het boekje, waarover we in dit artikel handelen: „Moment-opnamen” door A. M. Emous, niet in deze rubriek van ons blad thuis, want het is niet een literair, maar een Evangelisatie-geschrift.

Het voert ook volstrekt niet de pretentie, een literatuur-product te zijn en neemt niet in het minst de houding daarvan aan. Integendeel, klaar en eerlijk komt het uit voor z'n evangeliseerend karakter, in inhoud en vorm beide.

Dat we het dan toch in deze rubriek bespreken, heeft tweërlei grond: vooreerst is het in z'n soort nauw verwant aan een in onzen tijd bijzonder gewild genre van literatuur, de kinderpsychologie, en ten tweede heeft het kwaliteiten, die zekere literaire waarde insluiten.

„Momentopnamen”¹⁾ draagt tot ondertitel „Schetsen uit het leven van kleine menschen”. Kinderen dus zijn de figuren, die hier ten tooneele verschijnen. De Schrijfster, Mej. A. M. Emous is een onderwijzeres, die vertelt van haar jongens en meisjes, en ons, ouderen, een blik doet slaan in de ziel van het kind.

Door dezen inhoud is het boekje nauw verwant aan de vrij vele geschriften, meest ook van Schrijfters, die in de nieuwere literatuur de aandacht vestigen op het kinderleven. Herhaaldelijk al schreven we over deze boeken en wezen daarbij de plaats aan, die ze in de moderne letterkunde innemen en verdienen.

In bijzonderheden deden we zulks naar aanleiding van de proeven van dit soort, die Mevr. Cohen — de Vries heeft nagelaten, „Uit de School geklapt” en „Kinderen uit m'n klas”, schetsenbundels, die we, naar de lezer zich mogelijk herinneren zal, om hun psychologisch-analyseerend karakter, het rijke talent van waarnemen en opmerken, dat er uit sprak, meenden te mogen rekenen tot het beste, wat de latere literatuur op dit gebied heeft opgeleverd.

Waar nu het boekje van mej. Emous in z'n conceptie geheel aan deze bundels gelijk is, zal het den lezer duidelijk zijn, dat we het daarom in de eerste plaats onder het hoofd „Literatuur en Kunst” bespreken.

Wie de fijne boeken van Mevr. Cohen — de Vries genoten heeft, weet, dat ze vertelden van Chris, Liesbeth, Piet, Elsje, Mientje, Trui en vele andere kinderen, die, ieder in hun eigen karaktertrekken en hebbeligheden, werden beschreven als vertegenwoordigers van die kleine wereld, waarin zoo groote verscheidenheid van gaardheid en gesteldheid aan den dag treedt. Een voor een liet de Schrijfster ze voor den dag komen uit de bonte mengeling der klasse-gemeenschap, om ze te doen zien, ieder weer anders dan de anderen, elk met eigen behoeften en gebreken, vragend ieder voor zich toewijding, liefde, geduld, tact, meeleven, meelijden van de onderwijzeres, die allen te gelijk onderwijzen moet. Het moeilijke, maar mooie, het vaak teleurstellende maar steeds ook weer verblijdende werk van de onderwijzeres, dat verrijkt en verdiept zoo het met liefde en toewijding wordt verricht, kwam door deze boeken in een duidelijke belichting te staan. De lezers, en ze waren talrijk, leerden dien arbeid waardeeren en als begeerlijk zien.

Ook in onzen christelijken kring werden deze bundels terecht met erkentelijkheid ontvangen. En ze deden aanstonds de begeerte ontstaan naar dergelijke boeken uit een christelijke levensovertuiging geschreven, naar schetsen van een christelijke onderwijzeres, die op dezelfde, liefdevolle en fijne wijze haar leerlingen wist te naderen en te leiden, maar dan naar het eenige en groote levensdoel. Zelf hebben we die begeerte uitgesproken naar aanleiding van Mevr. Cohen's boeken en ook elders in de christelijke pers zagen we haar geuit.

Inderdaad verschenen in enkele schoolbladen sindsdien zoodanige schetsen, maar een bundel liet zich tot nu toe wachten. En nu is Mej. Emous, voorzoover mij ten minste bekend is, de eerste, die tot dat moeilijke werk zich heeft gezet, en een boekje heeft gegeven naar den stijl van Mevr. Cohen — de Vries, maar dan van positief christelijke visie.

Evenals haar voorgangster, wier invloed duidelijk merkbaar is, vertelt zij van Jan en Martin en Arie, van Wim, Gij, Jaantje, Mielje, Harm, Daan, enz. Ze introduceert haar kinderen op dezelfde eenvoudige wijze, zonder onnodigen omhaal van persoonsbeschrijving, waarom het immers niet te doen is, ze toont een zelfde liefde te bezitten voor het kind en een gelijke toewijding voor haar arbeid.

Maar — en dat is het verschil — zij ziet haar kinderen en haar werk onder ander aspect, onder religieuze belichting. Ze spreekt met haar leerlingen over de eeuwige dingen en leidt de gedachten van haar lezers ook in die richting, door een enkele korte opmerking, die ze aan haar analyse toevoegt. Metterdaad brengt dus dit boekje den wensch, dien het literaire werk van Mevr. Cohen deed ontstaan, dicht bij zijn vervulling en alszoodanig verdient het dus in onze rubriek bespreking.

De Schrijfster noemt haar schetsenverzameling: „Momentopnamen”. Ze wil ze dus als snellekjes opgevat zien, die één moment vastleggen. Uiteraard zijn daardoor de stukjes heel kort, enkele luttele pagina's en veelvuldig in aantal; daarbij ligt het accent vooral in „de toepassing”, de slotbeschouwing, die het religieuze element toelicht, dat in de schets ligt opgesloten.

Hieruit nu blijkt het evangeliseerend karakter van den bundel; niet de kinderpsychologie als zoodanig is de hoofdzaak, maar wat aan geestelijke waardij in de waarneming van het kinderleven ligt opgesloten, wat die observatie leert zien in het

eigen leven, in de verhoudingen rondom, waar dikwijls zooveel is, dat gansch vreemd is aan den geest van Christus, die immers herhaaldelijk een kindken nam en dat in het midden der menschen stelde.

In deze strekking ligt de beteekenis van dit boekje. Als men haar verstaat is men geheel verzoend met het op 't eerste gezicht ietwat onevenwichtige der korte stukjes, die soms meer beschouwing over dan beschouwing van het object zijn, gaat men de fijnheid waardeeren, die in vele van die opmerkingen tot uiting komt.

Een voorbeeld moge daarvan getuigen. „Jaantje” is een preutsche meiske, die van moeder geleerd heeft er voor alles op te letten, dat de menschen niets aan te merken hebben. In enkele korte trekken is Jaantje zoo geteekend. En dan volgt dit slot:

Jaantje, kind, voor je groot bent, zal je moeten leeren inzien, dat 't er niet op aan komt, wat de menschen van ons zeggen. Als ze goed van ons spreken worden we daar niet beter van, en als ze kwaad spreken, niet slechter. We zijn allemaal heel iets anders, dan de menschen van ons denken.

Maar wat er wel op aan komt is, of onze ziel recht staat tegenover God.”

Een ander voorbeeld: De dokter heeft van een der leerlingen gezegd, dat hij blind zal worden. De jongen weet het, merkt het zelf ook wel en heeft een zeer zwaren strijd. Op een lange wandeling spreekt de juffrouw met hem. De angst, „gloeiende, heete, verzengende angst” schuift achter het tweetal aan, maar er was ook de Man van Smarten, die met dien angst den strijd aanhond en overwon. Volkomen rustig volgde nu de jongen den Heiland, „Die den weg zou wijzen, door zelf vooraan te gaan”. En dan komt het besluit:

„Zes weken later is hij gestorven aan longontsteking. Op 't laatste oogenblik zei hij met schitterende oogen: „Ik zie alles”.

God is barmhartig en genadig. Maar niet halverwege den berg Moria werd Abraham gezegd, dat zijn offer niet noodig was.

Eerst, toen hij dat volkomen en vrijwillig in den geest gebracht had.”

Door zoodanige toevoegingen aan wat verteld wordt, komt diepte in het boekje, kracht van getuigen ook, die de evangeliseerende strekking versterkt.

Dat het uiterst moeilijk is bij zoodanigen opzet den toon zuiver te houden, niet „opzettelijk” te worden in de „toepassing” en geforceerd in het concludeeren; behoeft wel geen betoog. Schetsjes als „Het Speelkwartier”, „Langs de Straat” bewijzen, dat de Schrijfster aan die moeilijkheid niet geheel ontkomen is, en ook vallen enkele stukken als „Die, als Hij gescholden werd”, „Vergeet de smaakvrede van Versailles niet” buiten het kader van den bundel. Maar over 't geheel genomen, mag van dit boekje worden getuigd, dat het, juist in z'n hoofdinhoud, voortreffelijk is. Gewenschte soberheid geeft aan de gedachten kracht; er ligt een glans van geloof en een gloed van liefde over de meeste stukjes, die ons dit eenvoudige boekje met erkentelijkheid en waardeering doen ontvangen.

Als tweede reden, waarom we in deze rubriek over dezen bundel spreken noemden we z'n kwaliteiten.

Nog een enkel woord daarover ten besluite.

De psycho-analyse, die uitgangspunt is van de beschouwingen, is alleszins verdienstelijk. Het aantrekkelijke daarvan in de boeken van Mevr. Cohen — de Vries vinden we in vele opzichten hier terug. En dat is een eigenschap, die, in het licht gezien van de moderne letterkunde-openbaring, literaire waarde geeft.

Voorts treft herhaaldelijk een fijne penseelstreek, die de taal kleurt naar den inhoud der woorden. En ook dat is een verdienste, die vermelding verdient. De Schrijfster kan vertellen, maar ook weet ze, wat ze vertelt, te zetten in de kleur, die het juiste effect er aan geeft.

Eindelijk is een uit literair oogpunt beteekende eigenschap van het boekje: 't emotioneele. Er is leven in vele schetsen, omdat de Schrijfster haar geheele ziel er in legt, de warmte van haar liefde voor het kind, de behoefte, om den lezer van die liefde iets mee te deelen en hem er doet te bezielen. Ook deze kwaliteit brengt het boekje op een hooger plan.

Het moge dan niet een zuiver literair werk zijn als dat van Mevr. Cohen — de Vries — stylistisch merkten we b.v. nog al wat onzuiverheden op — 't is toch van zoo goed gehalte, dat het ook als zoodanig niet zonder beteekenis is.

De hoofdzaak echter blijft de evangeliseerende inhoud.

En die is voortreffelijk.

C. T.

UIT DE BUITENLANDSCHE KERKEN.

De United Free Church neemt een bijzonder groot plaats in onder de kerken met een presbyteriaans kerkregering. Zij is zich van haar positie bewust. Zij houdt in den loop van elk synodejaar een rondschouw over de kerken. Dat doet zij officieel. Zij heeft daartoe een „koloniale en continentale commissie”. Deze commissie is samengesteld uit vier en veertig leden,

waarvan drie tag ouderling, leden en zondagel van de drie leden. Ook ten onzen secretaris. De lijks informatie Church corre toe strekken en uit de scheiden ket dan weer de het kerkelijk commissie d wordt toever schappen, aa landscho ker formeerden rapport uit met kleine zijden, ontv op den ons halingstecken geloofsgemeen staerd, dat in die leden verspreid wo den oorlog te breed zoovele brood zoeken moeicnis te n van het rapp worden de Malia Al hamas, Er Singapore bay, Caler rakter van de vergelijken m schen in Ar kerk van Ut gereformeerde gen in Noor in Argentini mede dan d der United F genoemd.

Verder volg zeesch geboc enige opmer vertuizing et gewezen op daizend guld Toch zijn er kerken die t overzicht va De Unie v groep. Bij de m de Unie b meegerekend de Gereforma deze 75.000 De conclusie de noodzakel daartuit wel l lagn; IV. He Zeeland; VI. nala, in IX. bouweniesser giers, Gib den arbeid met wat onz belangen der landsch-Indi.

Daarna vol Continent, op rangt aan m Commissie w alle andere cteord; dat geniet en ze dat zich haas met het oog treffende de kerkgemeensch geacht. Zij z heel gemakke in de Honga betoon opzich vooral in het de Schotten z op 't vastelan die in druk vloed uit. En bijkans mijn j zorg zijn. Wij verkeerde god land op het hoe groot w beuven van F non wij than predikanten e Het rapport missie ooder woonachtig, d dentie met de hiele medede alle predikan een „in mem jelden vico-vo Na deze inl pori over de c op het vastela linden (de a Portugal, Fra Verder worde blains, Interla Hierop volg toestand en op het vaste

¹⁾ Uitgever is: La Rivière en Voorhoeve, Zwolle.